

دانشگاه فرهنگیان

فصلنامه علمی تخصصی

پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی

دوره اول، شماره دوم، زمستان ۱۳۹۸

تأملی بر شیوهی جذب و توزیع دانشجومعلمان رشتهی آموزش جغرافیا در دانشگاه فرهنگیان

رسول شریفی نجف آبادی^۱

ارسال: ۱۳۹۸/۰۹/۰۶

پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۰۱

چکیده

مراکز تربیت معلم از سال ۱۳۹۰ تحت عنوان دانشگاه فرهنگیان تجدید ساختار یافته و در طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷، از طریق کنکور سراسری، به جذب دانشجومعلمان در رشته‌های مختلف و از جمله کارشناسی آموزش جغرافیا، پرداخته‌اند. هدف از این پژوهش، بررسی و تحلیل روند توزیع دانشجومعلمان رشتهی آموزش جغرافیا در پردیس‌های استانی این دانشگاه در طی مدت فوق‌الذکر بوده که به روش کمی و تحلیل اسنادی صورت گرفته است. به این منظور، اطلاعات لازم در مورد تعداد و محل پذیرش دانشجومعلمان رشتهی کارشناسی آموزش جغرافیا از دفترچه‌های انتخاب رشتهی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ استخراج و در نرم‌افزار SPSS وارد شده و پارامترهای آماری لازم محاسبه، توصیف و تحلیل شده است. نتایج به دست آمده گواه آن است که در طی این مدت، در مجموع ۱۱۰۸ دانشجو معلم در این رشته جذب دانشگاه فرهنگیان شده‌اند که ۷۷۱ نفر از آن‌ها پسر و ۳۳۷ نفر از آن‌ها دختر بوده‌اند. دانشجومعلمان پسر در ۱۱ پردیس استانی و دانشجومعلمان دختر در ۷ پردیس استانی توزیع شده‌اند. در بررسی این روند مشخص شد که در ابتدا وجود استادان و امکانات موجود در مراکز تربیت معلم محور تصمیم‌گیری برای توزیع دانشجومعلمان بوده؛ اما به مرور، با لحاظ کردن اصول علمی برنامه‌ریزی آموزشی، درسی و در نظر گرفتن شرایط دانشجومعلمان، از پراکندگی مکانی جذب و توزیع کاسته شده و وضعیت با ثبات‌تر شده است. انتخاب استان‌های البرز، خراسان جنوبی، تهران و خوزستان به عنوان ۴ قطب

۱- دکتری جغرافیا، استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران R.Sharifi @cfu.ac.ir

۳۰ فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی

کشوری آموزش جغرافیا و اختصاص اعضای هیئت علمی جدید و تجهیزات نوین به آنها، موجب تثبیت جایگاه رشته‌ی کارشناسی آموزش جغرافیا در کشور شده است.

واژگان کلیدی: دانشگاه فرهنگیان، پردیس‌های استانی، رشته‌ی آموزش جغرافیا، دانشجو معلم.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

جغرافیا یکی از اولین و قدیمی ترین موضوعات درسی بوده که از زمان شکل گیری نظام رسمی آموزش و پرورش در زمان مشروطه، مورد توجه بوده و در برنامه درسی مدارس وجود داشته است. بر همین اساس، از ابتدا موضوع تأمین معلم برای آموزش این درس مطرح بوده است (موسی پور، ۱۳۸۷)؛ پس از تأسیس دارالمعلمین مرکزی در سال ۱۲۹۸ (ه. ش) تربیت دبیر برای این درس در قالب مشترک رشته‌ی کارشناسی "تاریخ و جغرافیا" مطرح و تصویب گردید. داوطلبان این رشته، بعد از گذراندن سه سال تحصیلی و نوشتن پایان نامه، موفق به دریافت درجه‌ی لیسانس شده و به تدریس دروس تاریخ و جغرافیا در دبیرستان‌های کشور مشغول می‌شدند. به مرور و با شکل‌گیری محتوای درسی علم جغرافیا، در سال ۱۳۴۲ (ه. ش) گروه‌های تاریخ و جغرافیا از همدیگر جدا شدند و تربیت معلم جغرافیا مستقل گردید (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری: ۱۳۹۴). از آن پس، رشته‌ی دبیری جغرافیا در دارالمعلمین عالی و سپس در دانشگاه تربیت معلم تهران وجود داشته و شعبه‌های آن در استان‌های زاهدان و یزد نیز دایر بوده است (گنجی، ۱۳۶۷).

این وضعیت سال‌ها ادامه داشته؛ تا اینکه در حدود سال ۱۳۷۵ ه. ش، با توجه به کنترل جمعیت و تغییر سیاست‌های تأمین معلم، جذب دانشجوی دبیری جغرافیا در دانشگاه‌های تربیت معلم متوقف گردید. هر چند بسیاری از کارشناسان و متخصصان آموزش و پرورش بر اشتباه بودن این تصمیم اذعان داشته و بر ادامه‌ی فعالیت این مراکز تأکید داشتند، اما این مخالفت‌ها به نتیجه‌ای منتهی نشد (عابدیان و همکاران، ۱۳۹۵). از آن پس، ورود دبیران جغرافیای فاقد صلاحیت‌های لازم به بدنه‌ی آموزش و پرورش مشکلات و ضعف‌هایی را در آموزش جغرافیا در دبیرستان‌ها ایجاد کرد که از جمله‌ی آن‌ها، افت نمرات آزمون‌های هماهنگ کشوری بود (کریمی سلطانی و همکار، ۱۳۹۵).

پس از ۱۵ سال رکود و در پی آشکار شدن ضرورت احیای مراکز تربیت معلم و به تصویب رسیدن سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، در سال ۱۳۹۰ با جمع‌کلیه مراکز تربیت معلم سراسر کشور، دانشگاه فرهنگیان تأسیس گردید. ساختار دانشگاه فرهنگیان به صورت شبانه‌روزی و بر اساس تفکیک جنسیتی تعریف شده و برای هر یک از ۳۱ استان

کشور یک پردیس برادران و یک پردیس خواهران تعریف گشت. در استان تهران، شهر تهران و شهرستانهای تهران هر کدام، دو پردیس پسرانه و دخترانه‌ی مجزا دارند. بنابراین، در کل کشور تعداد پردیس‌های دانشگاه فرهنگیان به ۶۴ واحد می‌رسد. لازم به ذکر است که برخی از این پردیس‌ها نیز در زیر مجموعه‌ی خود دارای مراکز وابسته هستند و در مجموع تعداد آنها به ۹۸ واحد دانشگاهی می‌رسد.

از سال ۱۳۹۱ جذب دانشجومعلم‌ان در ۱۴ رشته‌ی کارشناسی دانشگاه فرهنگیان آغاز گردیده و این روند همچنان ادامه دارد. داوطلبان معلمی پس از برگزاری کنکور سراسری و اعلام نتیجه‌ی مرحله‌ی اول، با مراجعه به دفترچه‌های انتخاب رشته و اعلام علاقه‌مندی برای ورود به دانشگاه فرهنگیان و انجام مصاحبه، به رشته‌های دلخواه خود در این دانشگاه وارد می‌شوند.

از جمله‌ی این رشته‌ها، رشته‌ی آموزش جغرافیا^۱ بوده است که داوطلبان آن با تصمیم کارشناسان سازمان مرکزی دانشگاه فرهنگیان، در پردیس‌های پسرانه و دخترانه‌ی استان‌های مختلف کشور توزیع شده‌اند. هدف از پژوهش پیش‌رو، بررسی و تحلیل روند توزیع دانشجومعلم‌ان رشته‌ی آموزش جغرافیا در پردیس‌های استانی این دانشگاه در طی مدت فوق‌الذکر بوده است.

بنابراین، سوالات زیر مطرح شده است:

۱- روند توزیع دانشجومعلم‌ان رشته‌ی آموزش جغرافیا در دانشگاه فرهنگیان در طی

سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ چگونه بوده است؟

۲- آیا بین روند توزیع دانشجومعلم‌ان پسر و دختر در رشته‌ی آموزش جغرافیا ارتباطی

وجود دارد؟

روش تحقیق

این تحقیق کاربردی بوده و به روش روش کمی و تحلیل اسنادی صورت گرفته است. به این منظور، اطلاعات لازم در مورد تعداد و محل پذیرش دانشجومعلم‌ان رشته‌ی کارشناسی

۱- لازم به ذکر است که از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ دانشجومعلم‌ان جغرافیا تحت عنوان دبیری جغرافیا و پس از آن تحت عنوان آموزش جغرافیا جذب این دانشگاه شده‌اند.

آموزش جغرافیا از دفترچه‌ی انتخاب رشته‌ی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ استخراج و در نرم افزار Spss وارد شده و پارمترهای آماری لازم محاسبه، توصیف و تحلیل شده است.

مبانی نظری

نخستین شخصی که از واژه‌ی (Geography) استفاده کرد، اراتوستن (۲۷۶-۱۹۴ ق.م) بود (Gregory: 1979:16). این کلمه خود از دو واژه‌ی (Geo) به معنی زمین و (Graphy) به معنی ترسیم و توصیف تشکیل شده است. اصطلاح "ژئوگرافی" در زبان عربی "جغرافیا" نامیده شد. مسلمانان علاوه بر این نام، از عناوین "صوره الارض"، "مسالک و الممالک" و "تقویم البلدان" نیز استفاده کرده‌اند (بیک محمدی، ۱۳۸۷). در زبان فارسی نیز، معادل‌های گیئاشناسی، گیتی‌شناسی و جهان‌نمایی برای این علم به کار رفته است (لغت‌نامه‌ی دهخدا). محیط جغرافیایی یکی از مهمترین عناصر تشکیل دهنده هویت ملی دانش‌آموزان است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که هرگاه آموزش جغرافیا در کشوری تضعیف شده، در کاهش آگاهی‌های محیطی افراد اثر گذاشته و به شکل بی‌هویتی محیطی در افراد ظاهر شده و افراد در درک مکان، دچار اختلال شده‌اند. به همین سبب، همواره جغرافیا در برنامه‌های درسی هویت بخشی مکانی را در دانش‌آموزان، برعهده داشته است (Martin, 1993: 145).

دانشگاه فرهنگیان که وظیفه‌ی تأمین دبیر جغرافیا برای مدارس را بر عهده دارد، برنامه‌ی درسی دوره‌ی کارشناسی رشته‌ی آموزش جغرافیا را تنظیم کرده و در جلسه‌ی ۱۳۹۹ مورخ ۱۳۹۴/۹/۲۸ شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به تصویب رسانده است. بر طبق این برنامه، این رشته شامل ۱۵۰ واحد درسی می‌باشد که ۸۶ واحد آن تخصصی، ۱۸ واحد تربیتی و سایر واحدهای آن عمومی و تعلیم و تربیت می‌باشد. بنابراین، بیش از نیمی از واحدهای این رشته تخصصی بوده و تدریس آن نیازمند استادان متخصص جغرافیاست (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۹۴). همچنین، بسیاری از این واحدها عملی بوده و امکانات، تجهیزات متنوع آموزشی و آزمایشگاهی را لازم دارد که امکان تهیه‌ی آن‌ها در تمام واحدهای دانشگاهی نه ممکن و نه به صرفه است. از سوی دیگر، در توزیع دانشجو معلمان باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی کرد که فاصله‌ی محل زندگی و محل

تحصیل آن‌ها به حداقل ممکن کاهش یافته و مخاطرات رفت و آمد، اسکان و تأمین امکانات رفاهی آن‌ها به حداقل برسد.

در بررسی روند توزیع دانشجومعلم‌ان رشته‌های مختلف در دانشگاه فرهنگیان، هیچ گزارشی مفصل و مستندی به دست نیامد. اما در این زمینه، در رشته‌ها و دانشگاه‌های دیگر مطالعاتی صورت گرفته و گزارش‌هایی منتشر شده است. از جمله، بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که از میان کل دانشجویان پذیرفته شده از طریق کنکور سراسری در سال تحصیلی ۱۳۹۵، ۱۴۴۴۴ نفر در رشته‌ی محیط زیست جذب شده‌اند. از این تعداد، ۸۹۹۷ نفر معادل ۶۲ درصد در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی، ۳۵۷۸ نفر معادل ۲۵ درصد در واحدهای دانشگاه پیام نور و ۱۸۶۹ نفر دانشجو معادل ۱۳ درصد در سایر زیر نظام‌های آموزش عالی توزیع شده‌اند. (لیاقتی و همکاران، ۱۳۹۶).

یافته‌های تحقیق

بررسی آمار جذب و توزیع دانشجومعلم‌ان رشته‌ی کارشناسی آموزش جغرافیا در بین ۶۴ پردیس استانی پسرانه و دخترانه و مراکز زیر مجموعه‌ی آنها در دانشگاه فرهنگیان به تفکیک سال‌های مختلف و ویژگی‌های آنها به شرح زیر می‌باشد:

توزیع دانشجو معلم‌ان رشته‌ی آموزش جغرافیا در سال ۱۳۹۱

اولین گروه از دانشجومعلم‌ان رشته‌ی کارشناسی آموزش جغرافیا از کنکور سراسری سال ۱۳۹۱ وارد دانشگاه فرهنگیان شده‌اند که تعداد آن‌ها ۲۴۵ نفر بوده و ۱۶۲ نفر از آن‌ها پسر و ۸۳ نفر دختر بوده‌اند که نسبت جذب پسران نسبت به دختران ۱/۹ برابر بوده است (جدول ۱). این افراد به ۱۱ پردیس این دانشگاه وارد شده‌اند که ۷ مورد آن مربوط به پسرها (پردیس‌های استان البرز، تهران، خراسان جنوبی، خراسان رضوی، مازندران، زنجان و چهارمحال و بختیاری) و ۴ مورد مربوط به دختران (پردیس‌های استان تهران، خراسان جنوبی، چهارمحال و بختیاری و گلستان) بوده‌اند. در هریک از این پردیس‌ها فقط یک کلاس جغرافیا تشکیل شده و بنابراین، تعداد کل کلاس‌های تشکیل شده ۱۱ مورد بوده است (جدول ۲).

بررسی روند توزیع دانشجومعلم‌ان آموزش جغرافیا در پردیس‌های کشور نشان دهنده‌ی آن است که محور تصمیم‌گیری در این زمینه، در نظر گرفتن تخصص استادان موجود و

امکانات در دسترس بوده است. به عنوان مثال، در این سال پردیس‌های پسرانه‌ی ۴ استان البرز، زنجان، تهران و مازندران که مجاور هم می‌باشند، جذب دانشجوی رشته‌ی آموزش جغرافیا داشته‌اند در حالی که در نیمه‌ی جنوبی کشور، هیچ استانی جذب دانشجوی رشته‌ی جغرافیا نداشته است.

ویژگی ممتاز این سازماندهی در این سال، توجه به تقسیم زوجی دانشجو معلمان در ۳ استان تهران، خراسان جنوبی و چهارمحال بختیاری بوده است. همانگونه که قبلاً ذکر شد، در هر استان دو پردیس پسرانه و دخترانه وجود دارد که در آنها دانشجو معلمان پسر و دختر به صورت مجزا تحصیل می‌کنند، اما استادان آنها می‌توانند مشترک باشند. بنابراین، اگر در هر استان به طور همزمان دانشجوی رشته‌ی آموزش جغرافیا برای دو پردیس پسرانه و دخترانه جذب شوند، می‌توان از استادان جغرافیای مشترک برای هر دو پردیس استفاده کرده و محدودیت در این زمینه را به حداقل رسانید.

توزیع دانشجو معلمان رشته‌ی آموزش جغرافیا در سال ۱۳۹۲

در دومین سال فعالیت دانشگاه فرهنگیان، تعداد ۱۶۸ نفر جذب شده‌اند که ۱۰۷ نفر از آنها مرد و ۶۱ نفر زن بوده‌اند. نسبت جنسیتی جذب پسران ۱/۷۵ برابر دختران بوده است که در طول این ۷ سال متعادل‌ترین دوره جذب بوده است. این افراد تحت عنوان ۵ پردیس وارد دانشگاه فرهنگیان شده‌اند که ۳ مورد از آنها پسرانه (پردیس‌های استان البرز، خراسان جنوبی و بوشهر) و ۲ مورد دخترانه (پردیس‌های استان خراسان جنوبی و گلستان) بوده‌اند. در بین این پردیس‌ها، پردیس پسرانه بوشهر بیشترین جذب را به تعداد ۴۵ نفر داشته که در ۲ کلاس سازماندهی شده‌اند و بنابراین، تعداد کل کلاس‌های تشکیل شده برای ورودی‌های این سال، ۶ مورد بوده است.

ویژگی ممتاز این دوره، استمرار پذیرش دانشجو معلمان در پردیس‌های پسرانه البرز و خراسان جنوبی و پردیس‌های دخترانه‌ی خراسان جنوبی و گلستان بوده است. اما برخی از استان‌ها نیز حذف شده‌اند که علت آن را می‌توان به کاهش ۳۲ درصدی جذب دانشجو معلمان رشته‌ی آموزش جغرافیا در این سال نسبت به سال قبل دانست.

جدول ۱: آمار کلی توزیع دانشجو معلمان جغرافیا در دانشگاه فرهنگیان طی سال های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷.

موضوع	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	جمع	میانگین	تعداد دوره تشکیل شده	تعداد کلاس تشکیل شده
جمع پسران	۱۶۲	۱۰۷	۹۰	۲۸	۱۱۲	۸۳	۱۸۳	۷۷۱	۱۱۰	۲۲	۲۸
جمع دختران	۸۳	۶۱	۲۳	۱۴	۳۷	۲۰	۱۰۱	۳۳۸	۴۸	۱۴	۱۴
جمع کل	۲۴۵	۱۶۸	۱۱۳	۴۲	۲۵۱	۱۰۳	۲۸۵	۱۱۰۸	۱۵۸	۳۶	۴۲
نسبت جنسیتی	۱/۹	۱/۷	۳/۹	۲	۳	۴/۱	۱/۸	۱/۶	۲/۳	۱/۵	-

جدول ۲: توزیع دانشجو معلمان جغرافیا در پردیس های استانی دانشگاه فرهنگیان در طی سال های

۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷

رتبه	نام استان	پردیس نام	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	جمع	میانگین	کل	کل
۱	البرز	حکیم فردوسی	۲۲	۲۸	-	-	۵۴	۵۶	۲۶	۱۸۶	۳۷/۲	۵	۷
۲	تهران	شهید چمران	۲۴	-	۲۸	-	-	۴۲	-	۹۴	۳۱/۳	۳	۴
۳	خراسان جنوبی	شهید باهنر	۱۸	۳۴	۳۰	-	-	۴۵	-	۱۲۷	۳۱/۷	۴	۵
۴	خراسان رضوی	شهید بهشتی	۱۷	-	-	-	-	-	-	۱۷	۱۷	۱	۱
۵	خوزستان	رسول اکرم(ص)	-	-	-	-	۵۸	۲۷	۷۰	۱۵۵	۵۱/۷	۳	۵
۶	مازندران	دکتر شریعتی	۲۹	-	-	-	-	-	-	۲۹	۲۹	۱	۱

۷	سیستان و بلوچستان	شهید مطهری	-	-	-	۲۸	-	-	-	۲۸	۱	۱
۸	زنجان	شهید بهشتی	۲۳	-	-	-	-	-	-	۲۳	۱	۱
۹	قزوین	شهید رجایی	-	-	-	-	-	۳۲	-	-	۱	۱
۱۰	چهارمحال و بختیاری	بحرالعلوم	۲۹	-	-	-	-	-	-	۲۹	۱	۱
۱۱	بوشهر	علامه طباطبایی	-	-	-	-	-	-	۴۵	-	۲	۱
۱	البرز	امیر کبیر	-	-	۱۴	۳۷	۲۰	۲۳	۹۴	۲۳/۵	۴	۴
۲	تهران	نسبیه	۲۴	-	-	-	-	-	-	-	۲	۲
۳	خراسان جنوبی	امام سجاد	۱۹	-	-	-	-	-	-	۳۰	۳	۳
۴	خوزستان	فاطمه زهرا(س)	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۱
۵	چهارمحال و بختیاری	شهید باهنر	۲۳	-	-	-	-	-	-	-	۱	۱
۶	گیلان	بنت الهدی	-	-	-	-	-	-	-	۲۳	۱	۱
۷	گلستان	امام خمینی	۱۷	-	-	-	-	-	-	۳۰	۲	۲

دختر

توزیع دانشجو معلمان رشته‌ی آموزش جغرافیا در سال ۱۳۹۳

در سومین سال فعالیت دانشگاه فرهنگیان، تعداد ۱۱۳ نفر جذب شده‌اند که ۹۰ نفر از آنها مرد و ۲۳ نفر زن بوده‌اند. نسبت جنسیتی جذب پسران ۳/۹ برابر دختران بوده است که نسبت بالایی محسوب می‌شود. این افراد تحت عنوان ۴ پردیس وارد دانشگاه فرهنگیان شده‌اند که پسرها در ۳ پردیس (استان‌های تهران، خراسان جنوبی و بوشهر) و دخترها فقط در پردیس استانی گلستان توزیع شده‌اند. در هر کدام از این پردیس‌ها، یک کلاس جغرافیا تشکیل شده است. از ویژگی‌های مثبت این مرحله، استمرار توزیع دانشجومعلمان در پردیس‌های پسرانه‌ی استان‌های تهران و خراسان جنوبی بوده است.

توزیع دانشجو معلمان رشته‌ی آموزش جغرافیا در سال ۱۳۹۴

چهارمین سال فعالیت دانشگاه فرهنگیان زمانی بوده است که کمترین میزان جذب در آن صورت گرفته و به تبع آن، رشته‌ی آموزش جغرافیا نیز کمترین ورودی را داشته است. در این سال تعداد ۴۲ نفر پذیرفته شده‌اند که ۲۸ نفر از آن‌ها پسر و ۱۴ نفر دختر بوده و نسبت جنسیتی پذیرش پسران ۲ برابر دختران بوده است. تعداد اندک ورودی‌های این سال باعث شده است که این افراد فقط در دو پردیس پسرانه‌ی استان سیستان و بلوچستان و دخترانه‌ی استان البرز سازماندهی شوند.

توزیع دانشجو معلمان رشته‌ی آموزش جغرافیا در سال ۱۳۹۵

در این سال ۱۴۹ نفر در رشته‌ی آموزش جغرافیا در دانشگاه فرهنگیان پذیرفته شده‌اند که ۱۱۲ نفر پسر و ۳۷ نفر دختر و نسبت جنسیتی پذیرش پسران ۳ برابر دختران بوده است. در این دوره از جذب، دانشجو معلمان رشته‌ی آموزش جغرافیا در ۳ پردیس پذیرش شده‌اند. ویژگی ممتاز توزیع دانشجو معلمان در این سال، جذب ۶۱ درصدی دانشجویان جدیدالورود در ۲ پردیس پسرانه و دخترانه‌ی استان البرز بوده که نشانه‌ی اهمیت دادن دو موضوع می‌باشد:

- اول اینکه، استان البرز چند مرحله پذیرش دانشجو معلمان رشته‌ی آموزش جغرافیا را تجربه کرده و با جذب و استخدام هیأت علمی‌های جدید و همچنین استفاده از توانمندی‌های استادان دارای دکترای جغرافیای مأمور از آموزش و پرورش و همچنین استادان حق التدریس، به استانداردهای بالاتری از نظر کیفیت آموزشی دست یافته است.

- دوم اینکه، جذب زوجی در پردیس‌های پسرانه و دخترانه‌ی استان البرز باعث می‌شود که استادان مرد و زن جغرافیا بتوانند در هر دو پردیس پسرانه و دخترانه تدریس داشته باشند که با انجام این کار، تدریس دروس تخصصی‌تر شده و کیفیت آموزش ارتقاء پیدا می‌کند.

توزیع دانشجو معلمان رشته‌ی آموزش جغرافیا در سال ۱۳۹۶

در این سال ۱۰۳ نفر در دانشگاه فرهنگیان پذیرفته شده‌اند که ۸۳ نفر مرد و ۲۰ نفر زن بوده‌اند. نسبت جنسیتی پذیرش پسران به دختران در این سال ۴/۱ برابر بوده که بالاترین نسبت جذب در طی ۷ سال گذشته بوده است. در این دوره، پسرها در پردیس‌های دو استان البرز و خوزستان و دخترها در پردیس استان البرز پذیرفته شده‌اند. امتیاز ویژه‌ی توزیع

دانشجومعلمان جغرافیا در این سال، استمرار وضعیت سال گذشته است. در این سال، دانشجو معلمان در ۲ پردیس زوج پسرانه و دخترانه‌ی استان البرز توزیع شده‌اند. همچنین، جذب پسران در پردیس استان خوزستان ادامه یافته است.

توزیع دانشجو معلمان رشته‌ی آموزش جغرافیا در سال ۱۳۹۷

در این سال ۲۸۴ نفر پذیرفته شده‌اند که بیشترین تعداد در طی ۷ سال گذشته بوده است. از این تعداد، ۱۸۳ نفر پسر و ۱۰۱ نفر دختر بوده‌اند. در این دوره، هم پسرها و هم دخترها در استان البرز، تهران، خراسان جنوبی و خوزستان جذب شده‌اند. به عبارت دیگر، شرایطی فراهم آمده است که در هر استان، دو پردیس دخترانه و پسرانه به طور همزمان جذب دانشجومعلمان جدید الورد آموزش جغرافیا را داشته باشند که باعث استفاده‌ی حداکثری از پتانسیل استادان در تدریس تخصصی خواهد شد.

از مزایای دیگر این نحوه‌ی توزیع آن است که دانشجومعلمان چند استان مجاور هم، در نزدیک‌ترین پردیس به محل زندگی‌شان تحصیل می‌کنند و مشکلات تردد آنها به حداقل می‌رسد. مثلاً "دانشجومعلمان استان‌های شرق و جنوب شرقی در پردیس‌های استان خراسان جنوبی، دانشجومعلمان استان‌های جنوب غربی و غربی در پردیس‌های استان خوزستان و دانشجومعلمان استان‌های شمالی و شمال غربی در پردیس‌های استان البرز به تحصیل می‌پردازند. پردیس‌های شهر تهران نیز دانشجومعلمان همین استان را که تعدادشان نسبتاً زیاد است، پوشش می‌دهند. بنابراین، می‌توان گفت که در این سال، فرآیند توزیع دانشجومعلمان در رشته‌ی آموزش جغرافیا در دانشگاه فرهنگیان به حد اعلای تکامل خود رسیده و مطابق با اصول برنامه‌ریزی آموزشی و درسی قرار گرفته و در ۴ استان با ۸ پردیس پسرانه و دخترانه تثبیت شده است.

شکل ۱: نقشه‌ی پراکندگی استان‌های مجری رشته‌ی آموزش جغرافیا در سال ۱۳۹۷

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در این مقاله روند توزیع دانشجو معلمان رشته‌ی آموزش جغرافیا در طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج به دست آمده از این تحقیق نشان می‌دهد که استان البرز با برگزاری ۹ دوره در قالب ۱۱ کلاس و پذیرش ۲۸۰ نفر دانشجو معلم رشته‌ی کارشناسی آموزش جغرافیا، رتبه‌ی نخست جذب را در بین استان‌های کشور دارد. در این استان، پردیس پسران با تجربه‌ی ۵ دوره و ۷ کلاس و دارا بودن ۱۸۶ دانشجو معلم و پردیس دختران با برگزاری ۴ دوره در طی ۴ کلاس و با دارا بودن ۹۴ دانشجو معلم ویژگی‌های ممتازی دارند. این استان تربیت و تأمین دبیر جغرافیا برای شمال و شمال غرب کشور را بر عهده دارد. در رتبه‌ی دوم، استان خراسان جنوبی با تجربه‌ی برگزاری ۷ دوره، در قالب ۸ کلاس و ۱۹۹ دانشجو معلم رشته‌ی آموزش جغرافیا قرار دارد. در این استان، پردیس پسران با برگزاری ۴ دوره‌ی ۵ کلاسه و پردیس دختران با برگزاری ۳ دوره‌ی ۳ کلاسه، تجربه‌های خوبی در اجرای این رشته به دست آورده‌اند. این استان، تربیت دبیر جغرافیا برای شرق و جنوب کشور را بر عهده دارد.

رتبه‌ی سوم متعلق به استان تهران است. این استان ۵ دوره‌ی ۶ کلاسه را با ۱۴۵ دانشجو معلم برگزار کرده است. پردیس پسران میزبان ۳ دوره و ۴ کلاس و پردیس دختران نیز

مجری ۲ دوره و ۲ کلاس بوده است. پردیس‌های شهر تهران تأمین نیرو برای استان پرجمعیت تهران و چند استان همجوار را بر عهده دارند.

رتبه‌ی چهارم را استان خوزستان دارد. این استان مجری ۴ دوره و ۶ کلاس بوده و تربیت ۱۸۳ دانشجومعلم رشته‌ی آموزش جغرافیا را بر عهده داشته است. در این استان وضعیت پردیس‌های پسرانه و دخترانه متفاوت بوده است. پردیس پسران با برگزاری ۳ دوره و ۵ کلاس در مقایسه با پردیس دختران که مجری ۱ دوره و ۱ کلاس بوده است، سابقه‌ی درخشان‌تر و موثرتری داشته است. با این حال، این استان پتانسیل تأمین دبیر جغرافیا برای جنوب غرب و غرب کشور را دارد.

همچنین در این مقاله ارتباط بین روند توزیع دانشجومعلمان پسر و دختر در رشته‌ی آموزش جغرافیا مورد بررسی قرار گرفت. نتایج به دست آمده نشان داد که در سال‌های ابتدایی توزیع دانشجومعلمان، فقط در استان البرز و خراسان جنوبی روند توزیع زوجی دانشجومعلمان پسر و دختر مد نظر بوده است. اما در سال‌های بعد این روند به استان‌های تهران و خوزستان نیز تسری پیدا کرده و به یک سیاست کلی تبدیل شده است. توزیع زوجی یک مزیت برای دانشگاه فرهنگیان است که باعث استفاده‌ی حداکثری از استادان متخصص مرد و زن در رشته‌ی جغرافیا برای تدریس در هر دو پردیس پسرانه و دخترانه می‌شود.

جدول ۳: رتبه بندی استان‌ها از نظر سابقه‌ی جذب دانشجو معلم رشته‌ی آموزش جغرافیا در ۷ سال

گذشته.

ردیف	استان	جنسیت	نام پسرانه پردیس	دوره	تعداد دانشجو	کلاس	تعداد دانشجو	تعداد دانشجو	استان‌های تهران، پسرانه
۱	البرز	پسر	حکیم فردوسی	۵	۱۱	۷	۲۸۰	استان‌های آذربایجان شرقی و غربی، اردبیل، البرز، زنجان، قزوین، کردستان، کرمانشاه و گیلان	
		دختر	امیر کبیر	۴	۹۴	۴			
۲	خراسان جنوبی	پسر	شهید باهنر	۴	۸	۵	۱۹۹	استان‌های خراسان شمالی، رضوی و جنوبی، سیستان و	

بلوچستان، کردستان، هرمزگان و یزد	۷۲	۳	۳	دختر	امام سجاد(ع)		
استان‌های تهران، سمنان، قم، گلستان و مازندران	۱۴۵	۹۴	۶	۴	۵	۳	پسر شهید چمران
		۵۱		۲		۲	دختر نسیم
استان‌های اصفهان، ایلام، چهار محال و بختیاری، خوزستان، فارس، کهگیلویه و بویراحمد، لرستان، مرکزی و همدان	۱۸۳	۱۵۵	۶	۵	۴	۳	پسر رسول اکرم(ص)
		۲۸		۱		۱	دختر فاطمه زهرا(س)
		۲۳		۱		۱	دختر شهید باهنر

پیشنهادهات

- ۱- استان البرز به دلیل داشتن بیشترین تجربه‌ی برگزاری دوره‌های آموزش جغرافیا و جذب دانشجو معلم در این رشته، وجود گروه علوم انسانی و اجتماعی، یکی از قوی‌ترین و با سابقه‌ترین گروه آموزش جغرافیا در کشور محسوب می‌شود و پتانسیل آن را دارد که در سال‌های آینده رشته‌ی کارشناسی ارشد آموزش جغرافیا را برای اولین بار در کشور به مرحله‌ی اجرا در آورد.
- ۲- استان خراسان جنوبی به دلیل تجارب چند ساله در جذب دانشجو معلمان آموزش جغرافیا و داشتن هیأت علمی متخصص در این رشته می‌تواند همچنان به عنوان یکی از قطب‌های آموزش جغرافیا مطرح بوده و نیاز استانهای جنوب شرقی کشور را به دبیر جغرافیا تأمین نماید. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که کادر هیأت علمی و امکانات این استان تقویت شده و موقعیت خوب آن حفظ شود.
- ۳- استان تهران به دلیل مرکزیت سیاسی و اداری و علمی کشور و همچنین همجواری با سازمان مرکزی دانشگاه فرهنگیان کشور، مهمترین پتانسیل و توان‌های کشور را در خود دارد. به دلیل تمرکز وسعت و جمعیت زیاد این استان، لازم است که

پر دیس های آن در رشته ی آموزش جغرافیا فعال بوده و ضمن تأمین نیازهای این استان، برای سایر استان ها نقشی راهبردی ایفا نموده و به مرکز هماهنگی و سیاست گذاری آموزش جغرافیا در کشور تبدیل شود.

۴- استان خوزستان در ناحیه ی جنوب غرب کشور فعال ترین استان در تربیت دبیر جغرافیا است و تقویت آن می تواند بخش زیادی از نیازهای کشور را برآورده سازد. این استان نیازمند تقویت هیأت علمی و امکانات است.

۵- بررسی میدانی، برتری امکانات آموزش جغرافیا در پردیس های پسرانه نسبت به دخترانه را نشان می دهد. پژوهش صورت گرفته توسط الهوردی و همکاران (۱۳۹۷) در مجموع ۵ شاخص آموزشی، پژوهشی، دانشجو، فرهنگی و اعتباری به این نتیجه منجر شده است که پردیس های پسرانه ی استان های تهران، خوزستان، البرز و خراسان جنوبی به ترتیب در رتبه های ۱، ۶، ۲۸ و ۴۴ و پردیس های دخترانه ی استان های تهران، البرز، خوزستان و خراسان جنوبی به ترتیب در رتبه های ۱۰، ۵۴، ۵۶ و ۶۳ قرار دارند. بنابراین نتایج به دست آمده از این دو تحقیق، شرایط مشابهی را نشان می دهد.

۶- به جز استادان مستقر در ۴ قطب یاد شده ی آموزش جغرافیا در کشور، استادان دیگری در رشته ی جغرافیا در سایر پردیس های استان های دیگر نیز وجود دارند که به صورت منفرد می باشند. این استادان به دلیل تعلق نگرفتن دانشجو به آن استان ها در حالت بلا تکلیفی به سر برده و به تدریس دروس دیگری مانند درس مطالعات اجتماعی و یا کارورزی در رشته ی کارشناسی آموزش ابتدایی مشغول می باشند. پیشنهاد می شود که دانشگاه فرهنگیان شرایط و تسهیلاتی فراهم نماید که در صورت امکان، این استادان به این ۴ قطب آموزش جغرافیای کشور منتقل شوند. یا در صورتی که این استادان مایل به جابجایی نباشند، دانشگاه فرهنگیان می تواند رشته ی جدید التاسیس آموزش مطالعات اجتماعی برای دوره ی اول دبیرستان را که دارای ۲۲ واحد تخصصی جغرافیا می باشد، به استان هایی اختصاص دهد که دارای استادان منفرد جغرافیا می باشند.

منابع

- اله وردی، فرزانه، حسنی، محمد، قلاوندی، حسن و موسوی، میرنجف (۱۳۹۷). *ارزیابی وضعیت نابرابری پردیس های دانشگاه فرهنگیان در سطح درونداد جهت نیل به توسعه پایدار*. دوفصلنامه مطالعات برنامه ریزی آموزشی، دوره ۷، شماره ۱۳.
- بیک محمدی (۱۳۸۷). *مقدمه ای بر تاریخ علم جغرافیا*. اصفهان، انتشارات دانشگاه اصفهان.
- پوراحمد، احمد (۱۳۹۶). *قلمرو و فلسفه ی جغرافیا*، چاپ هشتم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- سازمان سنجش، ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷، *دقترچه ی انتخاب رشته ی کنکور سراسری*. انتشارات سازمان سنجش.
- شورای انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰). *سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و مبنای نظری آن*. تهران، وزارت آموزش و پرورش.
- عابدیان اصفهان، منصوره؛ محمدحسین یارمحمدیان و سلم غفوری (۱۳۹۵). *تعیین الزامات بر اساس مبنای نظری در زیر نظام های شش گانه سند تحول بنیادین تربیت معلم و تأمین منابع انسانی*. ماهنامه علوم انسانی اسلامی.
- لیاقتی، هومان؛ یزدی، محمد و مبرقی دینان، نغمه (۱۳۹۶). *بررسی تحلیلی جایگاه آموزش عالی محیط زیست در ایران*. مجله آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، دوره ۵، شماره ۴، صفحات ۶۳-۷۵.
- کریمی سلطانی، پیمان و کیومرث رضایی (۱۳۹۵). *ارائه راهکاری برای ارتقاء کیفیت آموزش درس جغرافیا (با تأکید بر دانش آموزان سال سوم انسانی استان کردستان)*. فصلنامه مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، دوره ۲، شماره ۱.
- گنجی، محمد حسن (۱۳۶۷). *جغرافیا در ایران از دارالفنون تا انقلاب اسلامی*. مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی.
- موسی پور، نعمت اله (۱۳۸۷). *گزارش نهایی بررسی تاریخیچه و وضعیت موجود نظام برنامه ریزی درسی در ایران*. تهران، سازمان پژوهش و برنامه ریزی درسی.
- نظریان، اصغر؛ معافی، محمود؛ شایان، سیاوش؛ ساسانیان، الماس و مقیمی، شوکت (۱۳۸۶). *روش آموزش جغرافیا، دوره ی کاردانی تربیت معلم در رشته ی مطالعات اجتماعی*. چاپ چهارم، تهران، شرکت چاپ و نشر کتاب های درسی ایران.
- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۹۴). *برنامه درسی دوره ی کارشناسی پیوسته رشته آموزش جغرافیا، خاص دانشگاه فرهنگیان، انتشارات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، تهران*.
- Gregory, D (1979). *Ideology, Science and Human Geography*. St. martins press, New York.

-Martin, Geoffrey .J.James, Preston E(1993). *All Possible Worlds: A History of Geographical Ideas*. Third Edition John Wiley and Sons. Inc. New York. USA.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی